

SZÁLLÁSI ÁRPÁD: EGY ORVOSI BEJEGYZÉS SZÉCHENYI ISTVÁN RÓL

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

A „legnagyobb magyar” öngyilkosságának törvényszéki hitelessége az utókor előtt lehet kérdőjeles, naplóját olvasgatva a szuicidium sztereotípiája annyiszor visszatérő, hogy ez a roppant szenvedéllyel vállalt szerep a lélektan dramaturgiája szerint mással nem is végződhetett.

A nagy történelmi személynek kijáró bőséges életrajzirodalom mindegyike megemlíti azt az öngyilkossági kísérletét, amikor 1848. szeptember 5-én Esztergom felé menet az inasa egy tört csavar ki kezéből: a városba érve Széchenyi a közeli hajóhídról a Dunába vetette magát. Szerencsére kifogták. Ehhez szól szűkszavú adalékul egy orvosi bejegyzés, amely az Esztergomi Városi Könyvtár Heliser-féle hagyatékának egyik orvosi naplójában található.

Rekonstruáló előzménynek idézzük azonban Széchenyi naplóját a megelőző időkről. 1848. január 18. Már az évet betegeskedéssel kezdte. Bizalmasához, Tasnerhez írta:

„Barátom! Complicalt egészségem miatt igen levert a veres himlő. Nagyon rosszul érztem magamat. Most már jobban vagyok. Csak a máj, az háborodik mindig nagyon, és szemeim gyulladtak. – Úgy érzem, még sok időre lesz szükség, mielőtt egészen kiheverhessem magam. Ámde ezzel tartozom magamnak, és ezért, mennyire csak lehet, óvakodom a munkától.”

Március 15-én már lábadozva és beletörődve nézi az eseményeket:

„Ó szent Nemezis! Egy lengyel és Kossuth viszik a tüzet a gyúlékony anyaghoz... Mit lehet most tenni? Batthyányt és Kossuth Lajost kell támogatni. Minden gyűlölet, ellenszenv és ambíció kell, hogy hallgasson. Én nem fogom őket akadályozni, hogy szolgálni fogom őket, az az egészségemtől függ... A Ferenc Károly-on Bécsbe megyünk. Én hosszú strucc tollas kalapban. Lelkesedés. Mint egy méhkasban! A heréket megölik! C'est la fin de l'histoire!”

Március 17-én derűlátóbb, de egészsége ismét hanyatlik.

„Az első felvonás gyönyörűen sikerült! Én tele vagyok a legszebb reményekkel. Valóban egész mértékben élvezem mindazt, ami Bécsben tegnap és ma történt... Fogok-e és minő részt venni az új formában, még nem tudom. Egészségem miserabilis, alig tudok a lábamon állni. Bárminőnek is fog mutatkozni a második és harmadik felvonás, azt be kell várnom.”

1848. szeptember 4. Vészjósló pesszimizmus.

„Négy órát aludtam. Aztán megint az Eumenidák ostromoztak. Öngyilkos akarok lenni. Tasner (bizalmas titkára) tart vissza! Kossuthoz megyek tanácskozásra. Ők felmentenek engem... az együttműködéstől... Soha senki nem hozott az életbe annyi szerencsétlenséget, mint én. Óh, Isten! Irgalmazz nekem.”

Kilép a kormányból (az első felelős minisztériumból), hogy kilöködjön a feltartóztathatatlan események sodrásából. Kossuth tanácsára Kecskeméthy Aurél, a házi orvos Almási Balogh Pál és inasa társaságában cenki birtokára indul megnyugodni. Pilisvörösvárnál azonban eszelősen kiront a hintóból és Pest felé rohan. Alig tudják visszatuszkolni. Kísérete ekkor végérvényesen dönt, ami eddig kérdéses volt. Az útirány marad, de az úticél megváltozik. Irány Döbling – az elmeógyógyintézet.

Az útba eső Esztergom ekkor az események szempontjából két dolog miatt is fontos, miután régi stratégiai kulcsszerepe (kelet felől Komárom, nyugatról Buda kulcsa) már a múlté: a már meglevő gőzhajóállomása és a majd felállítandó honvédkórház miatt. Alig három hete indult el Mészáros Lázár hadügyminiszter utasítására Besze János esztergomi ügyvéd-örnagy vezetésével a toborzott esztergomi helyőrség szekérkaravánja Komáromba, hogy a várat az osztrák helyőrségtől – ha kell, fegyverrel – átvegye. Az akció tárgyalással sikerült, érte a hadügyminisztériumtól dicséretben részesültek.

A város az események felemelő hangulatában egyik szemmel Budára (Kossuthék), a másik szemmel Komáromra (saját fiaik) tekint. Egyelőre vér nélküli sikerek, a városházán a derék honfiak újabb nemzetőrtoborzást szavaznak meg, Hoffmann Vilmos orvos jelentkezik a honvéddorvosi állományba, a papok pedig az újonnan épült kanonokházat ajánlják fel a honvédség céljaira. (Belőle lesz a honvédhórház.) És a kokárdás hangulatban egy leeresztett függönyű, szomorúan baktató hintó érkezik Buda felől. Egyenesen a hajóhíd felé tart. A jövés-menés megszokott látvány e mozgalmas időkben, és oly prózai, hogy senki se figyel oda. A hídnál egy, a dűltságtól megnyugodni látszó férfi támolyog ki a hintóból, aggódó tekintetektől kísérve és óvó kezektől támogatva. Egy villanásnyi idő, és a féltett valaki a korláton át a vízbe vetette magát. A szolgálatban lévő matrózok percek alatt a szárazra vontatták. Almási Balogh doktor azonnal konstataálta, hogy nincs nagyobb baj, de a szabály az szabály, öngyilkossági kísérlet volt, tehát a helyi hatósági orvosnak látnia kell. Lőrinczy Rezső dr. megyei orvos-sebész volt kéznél. Naplója szeptember 5-i oldalára a következőket írta:

„4 és 5 óra közt délután Grof Szécsényi István Minister a gőzhajó kiálló hídjáról a Dunába ugrott, de szerencsésen kifogták.”

A fenti bejegyzés nem mond újat, mégsem érdektelen idézni, mert erre a levéltári forrásra eddig a történészek nemigen hivatkoztak.